

Національна академія медичних наук України

Державна установа «Інститут громадського
здоров'я ім. О. М. Марзєєва НАМН України»

ГО «Українська Асоціація громадського здоров'я»

ІСТОРІЯ МЕДИЧНОЇ НАУКИ, ПРАКТИКИ ТА ОСВІТИ

(матеріали
науково-практичної
конференції)

26-27 квітня 2018 р. ■ м. Київ

*Міністерство охорони здоров'я України
Національна академія медичних наук України
Державна установа «Інститут громадського здоров'я
ім. О.М. Марзєєва НАМН України»*

**ІСТОРІЯ МЕДИЧНОЇ НАУКИ,
ПРАКТИКИ ТА ОСВІТИ**

**ЗБІРКА СТАТЕЙ ТА ТЕЗ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

26-27 квітня 2018 р.

м. Київ
2018

от менингита, казеозной пневмонии и других форм туберкулеза.

Кандидатская диссертация Г.Г. Горовенка: «Открытый хирургический метод лечения больных и гигантских каверн при туберкулезе легких» успешно защищена 11 января 1951 года. Уже в конце 1952 года институт широко использовал резекционную хирургию легких сначала при туберкулезе, а потом при неспецифических заболеваниях легких. Инициаторами и пионерами резекционной хирургии легких в Украине были Николай Михайлович Амосов и Григорий Гаврилович Горовенко. Их успехи и достижения в развитии легочной хирургии были основоположными и определили ход развития этой отрасли медицины в Украине. В 1961 году под руководством Н.М. Амосова Г.Г. Горовенко защитил докторскую диссертацию на тему: «Резекции легких после неэффективной коллапсотерапии при туберкулезе». А уже в 1962 году ВАК СССР присвоила Г.Г. Горовенку ученое звание профессора. В то же время Григорий Гаврилович много оперирует. Он оперировал много солдат и офицеров, раненых в Великую Отечественную войну.

Тесное сотрудничество было с научными подразделениями института которое оказывало содействие в разработке вопросов развития организационных и научных основ интеграции фтизиатрии и пульмонологии. Г.Г. Горовенко – автор более 250 научных работ, в том числе 7 монографий. Большинство его монографий были посвящены вопросу резекционной хирургии. Им разработаны методы кавернотомии и кавернопластики, резекции легких после колапсохирургических вмешательств, вопрос хирургического лечения распространенных форм туберкулеза, неспецифических заболеваний легких. Кроме того, были заложены основы современной школы фтизиохирургии. Под его руководством было подготовлено и защищено 11 докторских и 25 кандидатских диссертаций. За большой вклад в развитие торакальной хирургии Г.Г. Горовенко был награжден высокими государственными наградами: значок отличника охраны здоровья, в 1964 году – почетная грамота Верховной Рады УССР, в 1969 году ему присвоено почетное звание Заслуженного деятеля науки УССР, а 11 марта 1976 года Григорий Гаврилович награжден

орденом Трудового Красного Знамени он также являлся лауреатом государственной премии Украины в области науки и техники.

Жизнь Г.Г. Горовенко, этого выдающегося ученого, была живым примером служения не только человеку, а и Родине, примером выполнения общественного и профессионального долга, примером верности клятве Гиппократата для последующих поколений врачей и научных сотрудников.

РЕКТОР І НАУКОВЕЦЬ – СЕМЕН СЕМЕНОВИЧ ЛАВРИК

Ступак Ф.Я.

Національний медичний університет
(кафедра україністики), м. Київ

Abstract. The article deals with the life and scientific work of the well-known scientist and organizer of medical education and science S. Lavryk. The war period of a biography, contribution to medical science and practice, activity on the position of the head of the medical institute is highlighted. The awards of the state indicated by him in various positions were indicated. Not forgotten about his human qualities.

Для сьогодення надзвичайно важливими є персонологічні студії щодо відомих постатей в історії різних галузей знань, суспільного життя, зокрема і в історії медицини, в історії Національного медичного університету імені О.О.Богомольця.

Нелегке завдання – коротко охарактеризувати багатогранне й оригінальне життя та діяльність такої своєрідної і виняткової людини, якою був Семен Семенович Лаврик, який посідав відповідальні посади, очолював Київський медичний інститут.

Минуло понад століття від дня народження Семена Семеновича Лаврика. Ця подія особливо значима для його малої батьківщини.

Лаврик Семен Семенович народився на Поділлі, у Великій Слобідці Кам'янець-Подільського району, навчався у початковій школі, в сусідній Баговиці закінчив семирічку, в Кам'янці-Подільському закінчив медичне училище, а у Вінниці – медичний інститут.

Таким був подільський старт майбутнього вченого, а надзвичайно плідний життєвий шлях дослідника та керівника пов'язаний зі Львовом, Івано-Франківськом і Києвом.

Після навчання у Вінницькому медичному інституті, у передвоєнному 1940 р., Семен Лаврик отримав направлення у містечко Бершадь Вінницької області. Тут він працював завідувачем поліклініки, але недовго: вже в листопаді 1940 р. розпочалася його армійська служба – спочатку на Далекому Сході, а від жовтня 1941 р. – на фронті.

У вересні 1942 р. вмілі дії військового лікаря третього рангу, старшого лікаря 927-го стрілецького полку Семена Лаврика відзначили медаллю «За відвагу». Командування дивізії навіть вважало, що лікар заслуговує на орден Червоної Зірки, але командування армії вирішило обмежитися медаллю. Утім і орден Червоної Зірки не забарився. Ним уже майора медичної служби, дивізійного лікаря 251-ї стрілецької дивізії 31-ї армії було відзначено в липні 1943 р.

Командування зазначало, що в березневому наступі 1943 року, коли дивізії з боями пройшли понад 200 кілометрів, С. Лаврик зумів організувати лікування поранених у польових медичних пунктах й особисто керував у складній обстановці евакуацією важко поранених червоноармійців і командирів у тил. Своєю самовідданою працею він урятував життя багатьох славних захисників Вітчизни. Інфекційні хвороби, як під час березневого наступу, так і при обороні, майже

зовсім зникли завдяки своєчасно вжитим профілактичним заходам.

Керував медичною службою з'єднання, очолював госпіталь. У 1945 р. майора медичної служби Семена Лаврика, який був начальником армійського шпиталю для бійців із легким пораненням, відзначили орденом Вітчизняної війни першого ступеня.

Багатий воєнний досвід дав можливість Семенові Семеновичу після демобілізації посідати низку керівних посад – спочатку в обласних центрах, а потім у Києві. У 1946-1950 рр. С.Лаврик був директором Львівського науково-дослідного інституту невідкладної хірургії та переливання крові, а в 1950-1952 рр. – завідувачем Львівського обласного відділу охорони здоров'я.

Водночас Семен Семенович виконував наукову роботу, яку розпочав під впливом фронткових буднів. На фронті він переконався, якої шкоди завдавали пораненим травматичний шок і велика втрата крові. Надійних засобів боротьби з цими ускладненнями не було. І взявся лікар за експерименти.

У 1951 р. Лаврик захистив кандидатську дисертацію, присвячену переливанню при гострій втраті крові та під час гемотрансфузійного та травматичного шоку. У 1953-1954 рр. С.Лаврик очолював Станіславський (Івано-Франківський) державний медичний інститут, а в 1954-1960 рр. був першим заступником Міністра охорони здоров'я Української РСР.

Останній посаді передував лист Міністра охорони здоров'я В.Д. Братуся до секретаря ЦК КПУ М.В. Підгорного щодо затвердження Лаврика С.С. на посаді першого заступника Міністра охорони здоров'я УРСР та члена колегії Міністерства. На цій посаді він зробив чимало. З його ініціативи і активного сприяння в Україні були побудовані нові медичні заклади (особливо на селі), поліпшилось їх постачання лікувальними препаратами, побут медиків. Значних зусиль доклав для ефективної підготовки і перепідготовки кадрів медиків, поліпшення умов їхньої праці.

З 1960 до 1970 рр. керував Київським науково-дослідним інститутом гематології та переливання крові. У 1966 р. захистив докторську дисертацію про консервування кісткового мозку глибоким

заморожуванням, а наступного року отримав вчене звання професора.

Під керівництвом С. Лаврика колектив Інституту гематології та переливання крові розробив методи розкладання крові на фракції і одержання з неї вискоєфективних лікувальних препаратів. Важливим є те, що ці методи завдяки наполегливості вченого і одного із керівників міністерства були впроваджені у всіх обласних станціях переливання крові України.

Семен Семенович багато і плідно працював над вивченням надзвичайно актуальної проблеми пересадки гемопоетичних тканин при тяжких порушеннях кровотворення. При цьому звертав особливу увагу на консервування (заморожування) кісткового мозку. Під його керівництвом розроблені методи одержання ефективних лікувальних препаратів донорської плазми: фібриногену, альбуміну, гамаглобулінів спрямованої дії, які успішно впроваджені в лікувальну практику. Зробив значний внесок у дослідження механізму впливу низьких температур на клітини крові в процесі їх консервування. Уперше під його керівництвом розроблений і впроваджений в клініку метод підсадки консервованого кісткового мозку. С.Лаврик – ініціатор створення в Україні банку тривалого збереження крові і кісткового мозку при низьких температурах, що було застосовано при лікуванні потерпілих від наслідків аварії на Чорнобильській АЕС. Наукові здобутки професора С.Лаврика неодноразово були представлені на міжнародних конгресах гематологів, з'їздах, симпозіумах, наукових конференціях.

У 1966 р., коли Семен Лаврик став доктором медичних наук, український молодіжний літературно-художній журнал «Дніпро» опублікував його статтю «Еліксир життя», де автор пише: «Здавна кров для людей – символ життя. Адже і в сиву давнину люди помічали, що життя згасає в міру того, як витікає з тіла кров. Кожна людина бачила і розуміла, що означає для життя кров. Учені з кожним роком усе глибше і глибше розуміли життєве значення крові. У ній, як у дзеркалі, відбивається вся життєдіяльність організму. Жодна зміна в організмі, жоден біологічний процес не відбувається без участі крові. Цілющі властивості крові, відкриті та вивчені наукою,

використовувалися для боротьби за здоров'я людини. Лише одна можливість застосування крові довгий час не давалась у руки вченим – це переливання крові. Сучасні лікарі не такі вже беспорядні перед великою втратою крові. У наших руках тепер є могутній засіб – трансфузія. Але не легко осягнула його наука».

1970-1984 рр. С.С.Лаврик – ректор Київського медичного інституту. Пропозицію Київського обкому КПУ щодо цього призначення затвердив секретар ЦК КПУ П.Ю.Шелест. За час його ректорства вирішувалися нові завдання щодо розбудови Київського медичного інституту (будівництво фізико-хімічного корпусу з аудиторним комплексом, оновлення стоматологічного корпусу, будівництво та вдосконалення мережі студентських гуртожитків).

У 1975 р. став заслуженим діячем науки Української РСР, у 1977 р. за монографію «Консервирование и трансплантация костного мезга» отримав премію Академії наук Української РСР імені академіка Олександра Богомольця. У 1979 р. – чл.-кор. Академії наук Української РСР, у 1992 р. – лауреат Державної премії України в галузі науки та техніки за цикл праць «Створення наукових основ та методів кріоконсервування клітинних суспензій і їх застосування у медицині» (посмертно).

Посідаючи різні адміністративні посади, С. Лаврик одночасно понад двадцять років керував лабораторією консервування і трансплантації гемопоетичних тканин Київського науково-дослідного інституту гематології та переливання крові, а в 1989-1990 рр. був радником при дирекції цього інституту.

Помер учений 7 липня 1990 р. Похований на Байковому кладовищі, поруч могили дружини Валентини Яківни, яка теж була доктором медичних наук.

Побутує думка, що досягти успіхів у науці, добитися визнання легше ученому, не обтяженому адміністративними посадами, адже керівна посада відволікає від основного заняття, не залишає часу для наукової творчості. Життя Семена Семеновича Лаврика спростовує цю думку. Він тривалий час працював на адміністративних посадах, однак це не перешкоджало йому долати в науці нові вершини.

Сприяли цьому такі риси його характеру, як наполегливість, вірність обраній меті. На всіх посадах Семен Семенович особливо уважно притаманні йому наполегливість і відповідальність, велику працелюбність.

Всі, хто працював з Семеном Семеновичем Лавриком, відзначають його скромність, виваженість, прихильне ставлення до людей, постійну готовність підтримати колег і прийти на допомогу пацієнтам. Уникав протекціонізму щодо своїх дітей, які стали медиками. Після смерті дружини сам продовжував вести родину.

Семен Семенович Лаврик пройшов не простий шлях медицини війни й становлення медицини миру, вищої медичної освіти і в цьому принциповий ключ до осмислення особливої, непересічної людини, якою він був.

Не будемо говорити «його немає». З вдячністю скажемо «він був».

НИКОЛАЙ АМОСОВ: ГЛАВЕНСТВОВАТЬ ДОЛЖНА ПРОФИЛАКТИКА (ПУБЛИЦИСТИЧЕСКОЕ НАСЛЕДИЕ УЧЕНОГО)

Трахтенберг Исаак Михайлович – акад. НАМН Украины
Институт медицины труда имени Юрия Ильича Кундиева
Национальной академии медицинских наук Украины,
г. Киев

Abstract. Outstanding Ukrainian scientist Nikolai Amosov is known not only for his medical activities and scientific works in the field of cardiosurgery and bio-cybernetics, but also for scientific publications. In his books and essays he paid attention to health problems, intellect, relationship between human and society, artificial intelligence, personality types, assessment of the amount of health, laws of mental changes. These and other problems are reflected in such notable works as "Amosov's Encyclopedia", "Worldview", "Health Algorithm", "Overcoming Oldness". The author shares the beliefs of his predecessor,

famous surgeon Nikolai Pirogov, that future belongs to preventive medicine. Academician Amosov's scientific publications – inheritance that should be studied by the current generation of doctors.

*Воспоминания о великих людях
так же полезны, как их присутствие*

Сенека

Весьма объемный труд из числа последних, принадлежащих перу Николая Михайловича, насчитывает почти пятьдесят печатных листов. После выхода в свет под примечательным названием кре эта уникальная книга, как и впрочем другие предшествующие его публикации завоевала особые симпатии коллег и широкого читателя. В преддверии выхода ее в свет, а затем в предисловии автор написал: «Не скрою, что был смущен, когда издательство «Сталкер» предложило мне написать книгу с таким претенциозным названием. Даже стыдно: крупным ученым (энциклопедистом!) себя никогда не представлял. В общем – не удержался – согласился заняться. Но не тщеславие было главным мотивом. Представился случай – и обязательство перед издательством – заново пересмотреть прежние идеи и по возможности привести их в соответствие с современным состоянием науки. Сделать примечания, не зачеркивая, однако, того, что писал раньше. Даже если и «не соответствует» – это было бы нечестно».

В связи с высказанным выше Никодем Михайловичем, позволю заметить: всем нам повезло в том, что подобное его сомнение не возобладало и мы сегодня воспринимаем этот уникальный труд как напутствие почитаемого современника. И все же, к какому жанру литературы указанную публикацию отнести? Вне сомнения к научной публицистике, которой в последние годы академик Амосов отдавал особое предпочтение. Его публицистические очерки – ценнейшее наследие, которое в виде книг и брошюр воспринимается ныне как поучительный опыт недавнего прошлого, и как рекомендации к дальнейшему развитию и совершенствованию отечественной медицины. Перечисляя области наук, к которым принадлежат темы